

ВСТУП

Протидія і запобігання корупції є трендом сьогодення. Наразі основним критерієм міжнародної оцінки рівня корупції в державі є Індекс сприйняття корупції (Corruption[№] Perceptions Index, CPI) – показник, який з 1995 року розраховується міжнародною організацією Transparency International.

Сама організація не проводить власних опитувань. Індекс розраховують на основі 13 досліджень авторитетних міжнародних установ і дослідницьких центрів. Для визначення оцінки України використано 9 джерел.

Ключовим показником Індексу є кількість балів, а не місце в рейтингу. Мінімальна оцінка (0 балів) означає, що корупція фактично підміняє собою державу, максимальна (100 балів) свідчить про те, що корупція майже відсутня в житті суспільства.

Індекс оцінює корупцію лише в державному секторі.

Що зараз являє собою Україна у розрізі протидії і боротьби з корупцією у розрізі підходів цього індексу? Наразі маємо дані за 2019 рік, в січні 2021 будуть оприлюднені дані за 2020 рік. Сподівання не дуже. Україна відмічається у негативному сенсі цього року.

30 балів зі 100 можливих — результат Індексу сприйняття корупції-2019 для України (нашим пиком був 2018 рік – 32 бали і 120 місце).

Ми повернулися на рівень 2017 року і тепер посідаємо 126 місце зі 180 країн. Поруч з нами у рейтингу — Киргизстан, Азербайджан та Джибуті.

Україна з-поміж сусідів випереджає Росію, яка зберегла свої позиції (28 балів, 137 місце). Очікувано серед сусідів лідирує Польща (58 балів, 41 місце) та Словаччина (50 балів, 59 місце). Білорусь додала один пункт і тепер має 45 балів та 66 місце. Також, цього року спостерігаємо зниження індексу у сусідів: Румунія — мінус 3 бали, Угорщина — на 2, Молдова на 1.

Лідери CPI суттєво не змінилися. На першому місці — Нова Зеландія та Данія, які набрали по 87 балів. Примітно, що 8 з 10 країн у першій десятці — представниці Західної та Північної Європи.

У кінці списку опинилися країни, у яких вже тривалий час нестабільна політична ситуація, військові конфлікти та де уряди частково контролюють територію країни — Сомалі (9), Південний Судан (12) і Сирія (13).

У порівнянні з попереднім роком найбільше балів (+7) додала Вірменія (всього 42). Після революції у 2018 році та формування нового парламенту, уряд рухається у напрямку вибудови антикорупційної політики. Попри численні позитивні рішення, досі є відкритим питання конфлікту інтересів, закритість і відсутність підзвітності в органах державної влади.

Оцінка України сформувалася з 9 різних досліджень. Три показали незначне зростання, три нульову динаміку, а три — зниження.

Найбільший мінус — 13 пунктів у дослідженні Global Insight Country Risk Ratings. Ідеться про ризик, що люди/компанії в країні зіткнуться з хабарництвом чи іншими корупційними практиками ведення бізнесу, від отримання великих контрактів до повсякденної роботи.

Водночас варто враховувати, що як і інші рейтинги, СРІ може досить повільно відображати фактичні зміни по країні — іноді потрібно кілька років. Коли держави активно борються з корупцією, часом їхній результат навіть погіршується, бо починає проливатися світло на корупційні оборудки та скандали.

СРІ враховує дослідження за останні два роки. З початку 2017-го в Україні фактично відбувалося згортання процесу реформ і боротьби з корупцією. Влада дедалі активніше намагалася обмежити незалежність антикорупційних органів, затягувала запуск Вищого антикорупційного суду, створювала штучні законодавчі обмеження. Що говорити про політичну заангажованість НАЗК, провальну судову реформу та загалом відсутність реформ в органах правопорядку.

Влада не тільки неохоче дослухалась до порад громадянського суспільства та міжнародних партнерів, а подекуди й активно протидіяла їм. Останні пару років влада проігнорувала більшість рекомендацій, а деякі з них були критично важливими для країни.

Проте варто нагадати, що найнижчий показник України був у 2013 році (25 балів) — останньому році керівництва державою Януковичем та його поплічниками. З часу Революції гідності Україна повільно, проте все ж набирає бали. Попередня влада, очевидно, була недостатньо рішуча у боротьбі з корупцією, за що й поплатилася поразкою на президентських та парламентських виборах.

Нагадуємо, що спільним для країн, які успішно долають корупцію, є дотримання верховенства права, незалежність органів контролю та негативне ставлення суспільства до зловживання владою та публічними коштами заради особистої вигоди.

Нова команда на чолі з президентом фактично отримали владу разом з відповідальністю у серпні 2019 року, тому результати їхньої роботи лише частково відбилися на результатах 2019 року в цілому, а основні результати будуть відображені вже у СРІ-2020.

На початку 2019 року Transparency International Ukraine надала **12 рекомендацій**, які б могли покращити показники України в СРІ. Станом на кінець року, було виконано або частково виконано лише **6** з них, і ті в останньому кварталі 2019-го.

Отже, більш докладно по рекомендаціях:

Виконано (2)

Монополію СБУ на прослуховування (**зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж**) скасовано. Так само, як і державну монополію на проведення експертиз, що дозволить уникнути штучного затягування розслідування.

Також Верховна Рада визначила порядок **вручення підозри** спеціальним суб'єктам. Раніше цим формальним моментом часто зловживала сторона захисту. Водночас, досі в КПК залишаються положення, які негативно впливають на якість та ефективність досудових розслідувань. Наприклад, детективи обмежені у тривалості розслідування, що може негативно вплинути на його повноту.

6 червня 2019 року Конституційний Суд України **скасував дискримінаційне електронне декларування для антикорупційних активістів**. Суд дійшов висновку, що обмежує гарантовану Конституцією свободу політичної та громадської діяльності та може використовуватися для переслідувань.

Виконано частково (4)

18 жовтня набув чинності закон, який розпочав **перезавантаження НАЗК**. Агентство позбулося колегіальності, а очільника обирали за участі міжнародних експертів. НАЗК наприкінці року отримало автоматизований доступ для перевірки е-деклараций до 3 необхідних реєстрів, які залишались невід'єднаними.

Після позачергових парламентських виборів, 19 вересня 2019 року вдалося ухвалити законопроект у **сфері публічних закупівель**. Новий закон почне діяти з 19 квітня 2020 року та гармонізований зі стандартами ЄС. Разом з тим, питання ефективного моніторингу закупівель Держаудитслужбою залишається актуальним.

Парламент передбачив можливість **приватизації 500 державних підприємств** через систему електронних аукціонів ProZorro.Sale. У жовтні 2019 року Верховна Рада скасувала заборону на приватизацію низки ДП.

Від жовтня 2019 року набув чинності Кодекс з процедур банкрутства та було прийнято постанову Кабміну про проведення **електронних аукціонів** для продажу майна неплатоспроможних підприємств через систему ProZorro.Продажі.

Практика **використання відкритих бюджетів** помірно зростає. Зокрема, в Україні функціонує державний веб-портал бюджету для громадян. Уряд погодив склади наглядових рад у низці ДП, зокрема це «Адміністрація морських портів України», «Міжнародний аеропорт «Бориспіль», «Укрзалізниця», «Укргідроенерго». Проте за попередній рік процес створення наглядових рад у місцевих громадах при комунальних підприємствах суттєво не прискорився.

Не виконано (6)

Забезпечення ефективної роботи реєстру бенефіціарів.

Посилення контролю за фінансуванням політичних партій.

Зміна способу формування органів суддівського самоврядування.

Повернення довіри до Спеціалізованої антикорупційної прокуратури

Позбавлення СБУ та Нацполіції повноважень у сфері боротьби з економічною злочинністю.

Покарання винних в організації нападів на антикорупційних активістів.

А ось які **рекомендації були надані на 2020 рік** і невиконання яких для чинної влади не можна бути звернути на «попередників». Отже, задля зниження рівня корупції та збільшення довіри з боку громадян та бізнесу у 2020 році рекомендовано впровадити в Україні низку змін:

ФОРМУВАННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Запровадити нову процедуру призначення членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Вищої ради правосуддя. Забезпечити максимально ефективно очищення системи від недобросовісних суддів на всіх рівнях. Залучити до цього процесу громадськість та міжнародних експертів.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ТА СПРОМОЖНОСТІ ОРГАНІВ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СФЕРИ

Законодавчо забезпечити операційну спроможність САП та інституційну незалежність НАБУ і ДБР. Провести незалежну зовнішню оцінку діяльності із залученням міжнародних партнерів. Вдосконалити законодавство щодо інституту депутатської недоторканності, викривачів та реалізації АРМА функцій з управління.

ПОЗБАВЛЕННЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ПОВНОВАЖЕНЬ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНИМ І КОРУПЦІЙНИМ ЗЛОЧИНАМ

Це дозволить спецслужбі звільнити кадрові та інші ресурси для ефективної боротьби із загрозами національній безпеці та зосередитися на контррозвідці й протидії тероризму. Окрім того, варто позбавити такої можливості інші органи правопорядку. Забезпечити створення незалежного Бюро фінансових розслідувань.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМ ЗАПОБІГАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОРУПЦІЇ

Удосконалити загальні засади та особливості приватного фінансування партій. Підвищити ефективність системи державного фінансування партій. Оптимізувати процедури, пов'язані з поданням партіями фінансової звітності, підвищити ефективність державного контролю та юридичної відповідальності за дотриманням законодавства про фінансування партій.

ЗАПУСК ВІДКРИТОГО ТА ПІДЗВІТНОГО ПРОЦЕСУ ПРИВАТИЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО МАЙНА

Запустити прозорий процес підготовки та реалізації державного майна. Забезпечити ухвалення пакету законодавчих змін для пришвидшення приватизації. Забезпечити підзвітність підприємств, що залишаються у власності держави.

Тут і без міжнародних експертів в сфері корупції з «успіхами» нашої влади в цій сфері все зрозуміло. Відчайдушна боротьба з попередниками (а не з корупцією) дала неочікуваний ефект. Тобто все пішло «в рознос». Так і з'являються рішення Конституційного Суду, які раптом перешкоджають отриманню фінансових міжнародних кредитів. Перспективи України у Індексі сприйняття корупції за 2020 рік сумні, але сумнішими є факти і наявність корупції у нашому повсякденному житті.

Зміст

ВСТУП.....	3
ОСНОВНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО ПРОТИДІЇ І ЗАПОБІГАННЮ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ	7
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про запобігання корупції»	7
Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції	122
Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією	166
Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173).....	173
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 16 листопада 2011 р. № 1195 «Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям»	187
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»	192
ОСНОВНІ ОРГАНИ, ЩО ПРОТИДІЮТЬ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ	302
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про Національне антикорупційне бюро України»...302	
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції»	349
НАКАЗ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ від 12.12.2019 № 168/19 «Про затвердження змін до рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 10 червня 2016 року № 3»	378
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про Вищий антикорупційний суд»	388
АКТУАЛЬНА СУДОВА ПРАКТИКА	408